

između države prava s jasnim pravilima suživota, s jedne strane, i autonomije pojedinaca s druge. Moraju li zakoni i prava vrijediti za sve ljude bez iznimke ili se mora osigurati mogućnost priziva savjesti? Riječ je o složenim pitanjima na koje je teško dati odgovor, ali vrijedi razmišljati o slobodi savjesti, o njezinu opravdanju i o načinu na koji se provodi kako bi se time definirala sloboda savjesti ili barem došlo do razjašnjenja toga pojma. Autor zaključuje kako se sloboda savjesti i prigovor savjesti ne temelji na poimanju apsolutne autonomije pojedinca, nego na nedodirljivome pravdužnosti obveze djelovanja u skladu s naravnim pravom, to jest s Božjim poretkom, čak i u slučajevima kada država traži i zahtjeva suprotno ponašanje.

Pavesi u daljnjem poglavlju ističe važnost enciklike *Spe salvi* Benedikta XVI. Za viziju čovjeka u psihoterapiji koja naučava da dijelovi svemira i materijalni zakoni nisu ti koji upravljaju svijetom i čovjekom, nego osobno Bog koji upravlja zvijezdama, tj. svemirom. Nisu materijalni zakoni i zakoni evolucije krajnja instanca, nego razum, želja, ljubav — Osoba. Pavesi se također u djelu osvrće na problem reikija te odnosa astrologije i kršćanstva, odnosno reakcije kršćanstva na astrološki determinizam čiji se utjecaj proteže i na moderno doba koje svoj oblik dobiva u naturalizmu. Autor zaključuje kako postoji opasnost da se ti posthumani i transhumani uvjeti pretvore u nehumanost pa je zato potrebno razmišljati o antropologiji koja mora uzeti u obzir istraživanje kršćanskoga humanizma.

Bojan Bijelić

Mijo Nikić — Kata Lamešić (ur.), *Religije i sreća*, Religijski niz 16, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2014, 288 str.

Religije i sreća naslov je zbornika radova interdisciplinarnoga i interkonfesionalnoga simpozija održanog u Zagrebu 7. prosinca 2012. godine na Filozofskome fakultetu Družbe Isusove. Spomenuti zbornik je 16. knjiga Religijskog niza u izdanju Filozofsko-teološkoga instituta Družbe Isusove u Zagrebu. Urednici ovoga Zbornika od 288 stranica, Mijo Nikić i Kata Lamešić, stručno su ga i znanstveno uredili pridodavši na kraju kazalo pojmova i imena koja se spominju u knjizi.

Budući je Simpozij bio interdisciplinarnoga karaktera, o sreći u njemu govore filozofi, teolozi, religiozi, psiholozi i sociolozi. U svome pozdravnom govoru koji je objavljen na početku zbornika, dekan Filozofskog fakulteta DI, Ivan Šestak, na sebi postavljeno pitanje što je sreća, odgovara da pod njom obično podrazumijevamo »jedno stanje zadovoljstva za koje si želimo da ne prestane!« (5). Spomenuti profesor najprije izaziva jednom pesimističkom Hegelovom tvrdnjom da »Povijest svijeta nije tlo za sreću. Razdoblje sreće u njoj su prazni listovi«, no ipak zaključuje optimističkim riječima sv. Tome Akvinskog kako naravna težnja za srećom »ne može biti isprazna«.

»O tome što su o sreći izrekli i što o njoj misle filozofi« naziv je predavanja koje je održao Ivan Koprak. Iznio je mišljenja o sreći u antičkoj filozofiji, u novovjekovnoj misli Zapada te u filozofiji egzistencijalizma. U svome zaključku profesor Koprak tvrdi kako nam sreća ne dolazi izvana, nego »raste tamo gdje ju se posije, sama po sebi ne niče nikada« (37).

Barbara Ćuk obradila je temu: »Filozofija i sreća u Justinovom Razgovoru

s Trifunom«. Moći živjeti sretno, prema Justinu, ne odnosi se na neki budući vječni život »nego je to samo istinsko življenje (u ljubavi) koje otpočinje ovim susretom« (54), naime susretom s Isusom Kristom.

Temu pod nazivom »Poimanje sreće u arapskih filozofa« obradio je Anto Gavrić koji prvom rečenicom donosi staru arapsku mudrost koja kaže: »Sva se sreća ovoga svijeta nalazi na grudima žene, na ledima konja i na stranicama knjiga« (57). U svome predavanju i kasnije članku, Gavrić najviše obrađuje arapskoga filozofa Al-Kindija. Obradio je i temu kako filozofija može poslužiti kao terapija duše kojom se može odagnati tuga. Zaključak arapskih filozofa, prema Gavriću, u tome je da se sreća sastoji u poznavanju samoga sebe.

Dalibor Renić održao je predavanje o religioznosti i intelektualnoj eudaimoniji. Autor predlaže jedan model razumijevanja doprinosa religije kao krajnje motivacije u razvitku i primjeni dinamizma ljudske spoznaje, oslanjajući se na teoriju ljudske intencionalnosti Bernarda Lonergana. Renić govori da su ljudi »već samim postojanjem uvjetovani neograničenim bitkom, smislom, istinom, dobrotom i ljepotom« (91). Upravo zbog toga čovjek može imati povjerenje u svoj intelekt koji će mu otkriti i pomoći da dosegne puninu svoje biti. Kako bi to postigao, intelekt treba vjeru koja »omogućuje da se uputimo prema tom obzoru, nadilazeći sami sebe« (91).

Jasminka Domaš, članica PEN-a i HDP-a, dobra poznavateljica judaizma, održala je predavanje na temu: »Radost u židovskom učenju hasidizma«. Hasidizam je duhovni pokret koji je nastao u 18. stoljeću i »danas živi svoju ljubav prema Bogu i čovjeku u radosti i veselju« (93). Hasidiski pojam radosti, prema Jasminki Domaš, »povezan je i s učenjem o kontroli misli, o svjesnosti da

sve stiže od Boga i da nema slučajnosti« (96).

Irena Miloš održala je predavanje koje je objavljeno pod nazivom: »Radost je plod Duha Svetoga«. Prema njoj, u kršćanskome shvaćanju, radost se doživljava kao Božji dar u i po Duhu Svetome. »U prihvaćanju, uzvraćanju i davanju ljubavi, čovjek čuva radost koja je veliki i nezasluženi dar, plod Duha Svetoga i nezasluženi dar, plod Duha Svetoga za život vječni (usp. Gal 5,22)« (103).

»Ignacijeva mistika u službi istinske radosti svijeta«, naslov je predavanja koje je održao Ivan Antunović. Autor donosi prikaz mističnoga iskustva Ignacija Loyolskog koje je K. Rahner prikazao kao služenje svijetu. Oslanjajući se na misao K. Rahnera, autor zaključuje kako se kršćanska mistika i radost svijeta međusobno pretpostavljaju, s tim da se istinska radost svijeta temelji na kršćanskoj mistici. Središnja je odrednica mistike i duhovnosti I. Loyolskoga križ. Autor je uvjeren kako se kod Ignacija radi o realnoj mistici »koja se sastoji u tome da čovjek svojim duhom u stvarnome svijetu otkriva otajstvenu Božju nazočnost« (124).

O psihologiji i sreći govorio je Mijo Nikić. Autor tvrdi kako je radost primarna emocija koja nastaje kad osoba postigne neki cilj za kojim je jako čeznula, a sreća bi bila »sveukupno zadovoljstvo koje osoba osjeća kad se zadovolje njezine potrebe i dostignu vrijednosti kojima se osoba oduševljavala« (141). Polazi od činjenice da je ljudsko srce nezasićeno u svojim željama i da ga, u konačnici, samo apsolutna ljubav Božja može do kraja ispuniti. Također predlaže da se sreća ne čeka pasivno, već da joj se odlučno krene u susret, jer »svatko je kovač svoje sreće«. Nikić također donosi dvadeset i pet savjeta za zdrav, sretan i osmišljen život.

Stipe Tadić održao je predavanje na temu: »Postmoderni tr(a)žitelji sreće«. U samome naslovu sugerira da je postmoderni čovjek tražitelj, ali i tržiatelj sreće. Naime, »individualistički konzumerizam, (religijsko–religiozni) utilitarizam, ili potrošački individualizam postaju prostorom individualne slobode« (153). Autor s pravom tvrdi kako se u postmodernom svijetu u kojem je zavladao radikalna svjetovnost, budi povratak svetoga, koje jedino može osigurati trajnu sreću čovjeku.

Ivan Tomljenović u svom predavanju donosi McMahanovu Povijest sreće. Sadržaj se nalazi u podnaslovu njegova predavanja koje glasi: »Od slučajnosti preko vrline do žprava na sreću«. Slijedeći McMahanovu shemu povijesti sreće, autor obrađuje ovaj pojam slijedeći misli poznatih ljudi kroz povijest. Najviše se zadržava na prosvjetiteljstvu prema kojemu »ondje gdje ljudska bića nisu sretna... nešto nije u redu s njihovim uvjerenjima, oblikom vladavine, uvjetima života, s običajima« (198).

Ivan Macut piše o putu do sreće prema Scijentološkoj crkvi. Scijentologija kao mješavina filozofije, psihologije i religije nudi svoj vlastiti pogled na sreću i put do nje. Autor članka donosi »recepte« za postizanje sreće koje je prvi dao utemeljitelj scijentologije L. Ron Hubbard u svojoj knjizi Put do sreće. Prema Hubbard, sreća je »Stanje blagostanja, zadovoljstva, uživanja, radosno, veselo i nesmetano postojanje. Reakcija na lijepe stvari koje nam se događaju« (200). Da se postigne sretan život, Hubbard predlaže 21 pravilo koje Macut donosi na 201 stranici ovoga Zbornika te ih kasnije detaljno analizira.

Marko Marinić održao je predavanje pod nazivom »Religioznost i zadovoljstvo životom: analiza povezanosti nekih obilježja religioznosti s razinom osobnoga blagostanja i sreće kod za-

grebačkih studenata«. Autor najprije navodi razna istraživanja koja su pokazala pozitivnu korelaciju religioznosti sa srećom. Religiozni ljudi pokazuju višu razinu sreće i blagostanja. Zatim su izloženi rezultati ankete koju je 2010. godine autor proveo na raznim fakultetima u Zagrebu. Ispitano je ukupno 311 studenata. Zaključuje kako je religioznost kod studenata značajno povezana s razinom sreće. »One osobe koje iskazuju višu razinu religioznosti ujedno iskazuju i višu razinu sreće« (240).

Ivan Markešić održao je predavanje pod nazivom: »Imati sreću umrijeti kod kuće — doprinos sociologiji umiranja i smrti«. Autor s pravom primjećuje kako su danas rijetki oni koji umiru u svojoj kući, kod svojih i među svojim. »Bolnice više nisu ozdravljaonice — mjesta za ozdravljanje bolesnih, nego sve više postaju umiraonice — mjesta za umiranje bolesnih i starih« (243). Nadalje govori o umiranju i smrti kao neodvojivom dijelu života, o mjestu gdje se može sretno umrijeti, o palijativnoj skrbi i važnosti hospicija u društvu. Na koncu zaključuje kako »u svakom slučaju treba ozbiljno razumjeti i pristupiti problemu umiranja u Hrvatskoj« (260) te izboriti prava umirućima kako bi i oni mogli dobiti cjelovitu pomoć.

Zadnje predavanje održano na Simpoziju i objavljeno u ovom Zborniku nosi naslov »Nema mi blaženstva bez tebe (Ps 16,2)«. Radi se o biblijskome pogledu na ljudsku sreću o čemu je govorio Niko Bilić. Analizirajući tekstove Staroga i Novoga zavjeta, autor zaključuje kako obraćenje i novi početak donose pravu sreću koja se — baš u duhu Svetoga pisma — ne zadržava samo u nutrini, nego obuhvaća cjelinu čovjekova bića (263).

U Zborniku su objavljeni kratki životopisi svih predavača, pozdravno pismo zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića, nekoliko mudrih izreka o

sreći te kratka priča pod nazivom: »Košulja sretna čovjeka«.

Zaključno treba reći kako je zbornik Religije i sreća opravdao svoje pojavljivanje u hrvatskoj publicističkoj javnosti. Donio je mnogo novih uvida u poimanju sreće kroz povijest te nauk velikih religija i umova ovoga svijeta. Zahvaljujemo urednicima koji su napravili velik i dobar posao omogućujući široj javnosti uvid u vrijedna predavanja održana na Simpoziju o religiji i sreći.

Ovaj prikaz zaključit će se mudrom izrekom koja je također objavljena u Zborniku, a glasi: »Prava je tajna sreće u tome da mnogo zahtijevamo od sebe, a malo od drugih« (270).

Marijana Marjanović

Katarina Koprek — Ruža Domagoja Ljubičić — Marija Ferlindeš (ur.), *Zlatna prošlost. Monografija prigodom 50. obljetnice postojanja Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, Zagreb, 2013, 198 str.

Pedesetogodišnji jubilej ove značajne ustanove bila je prigoda za objavljivanje ove vrijedne knjige. Na početku se nalazi nekoliko uvodnih priloga: Riječ pozdrava (kardinal Josip Bozanić), Zlatne riječi prigodom zlatnog jubileja Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Tonči Matulić) i Per aspera ad astra (Miroslav Martinjak).

U prvom odsjeku knjige (Povijesni pregled) nalazi se članak Povijest i poslanje Instituta za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Katarina Koprek). Autorica detaljno opi-

suje povijesni hod Instituta od njegova osnutka do danas (1963.–2013.). Kroz više desetljeća 20. stoljeća prethodilo mu je nekoliko pokušaja koji su ostali neostvareni. Zbog nesretnih i nepovoljnih okolnosti, kako političkih tako i kulturnih, Institut za crkvenu glazbu (ICG) osnovan je službeno tek 25. rujna 1963. pri Katoličkome bogoslovnom fakultetu (KBF) u Zagrebu. Tako je mjesna Crkva napokon dobila ustanovu za teorijsko–praktičnu formaciju u disciplinama svete glazbe. Duša cijeloga projekta bio je svećenik mo. Albe Vidaković, profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu i ugledni djelatnik na raznim područjima crkvene glazbe. Katarina Koprek u svome tekstu postupno vodi čitatelje od jednoga do drugoga važnog događaja u povijesti Instituta, na temelju marljivo prikupljene građe. Među značajnim događajima vezanih uz Institut neka budu istaknuti samo neki. Godine 1969. ponovno je pokrenut značajan časopis Sveta Cecilija, najdugovječniji hrvatski časopis za glazbu (ne samo duhovnu!). Početkom akademske godine 1998./1999. cijeli KBF uselio se u nove prostore u Vlaškoj ulici 38 (dotad je djelovao na Kaptolu 29). Pritom se značajno poboljšala prostorna situacija Instituta za crkvenu glazbu. Nakon mnogih razgovora 22. svibnja 2007. Potpisan je »Sporazum o suradnji« u studijima crkvene glazbe KBF–a Sveučilišta u Zagrebu — Instituta za crkvenu glazbu i Muzičke akademije (MA) Sveučilišta u Zagrebu. Prema tome dokumentu, preddiplomski studij crkvene glazbe izvodi se na ICG–u u trajanju od četiri godine sa završnim ispitom (bakalaureat crkvene glazbe), a zatim se jednogodišnji diplomski studij izvodi u suradnji s MA i završnim ispitom (magisterij crkvene glazbe).

Drugi dio (Profesori, djelatnici i studenti) sastoji se od više priloga. Sastavila ih je Ruža Domagoja Ljubičić